

Joahim Valtazar imao je još samo toliko snage da podigne obe ruke ka nebu i da ih sklopi u molbu. Onda se beočače zablistaše u očnim dupljama. Na licu se pojavilo mnoštvo sitnih kapi znoja koje su se slivale preko opuštene brade na žuti vrat. Žena Simona Valtazara, njegovog brata, tvrdila je kasnije ženama u naselju da je on rekao neku čudnu reč. Nešto kao: Belzebub, ili slično. Simon Valtazar, njen muž i Joahimov brat, znao je sasvim dobro da je to izmišljeno ali nikada nije pokušavao da je spreči u opisivajući trenutka bratovljiave smrti na ovakav način. Jer ljudi su, osećao je to, slušali i to ime pored ostalih svetih imena, sa nekim poštovanjem. Uostalom Joahimu Valtazaru je bilo malo važno šta žena priča po naselju, on je iskreno žalio svoga brata, pokušavao je da prizove njegovo lice kada još nije bilo isušeno malarijom, pokušavao je da u titravom toplom vazduhu ispred sebe, kada bi se zamislilo, povratiti lik Joahimovog dečakog lica, kada su gore u Kanpatima stajali ispod ogromnih bukvi, ali to mu nije sasvim lako polazilo za rukom, jer Joahim je bio uvek pun dve godine njegovo lice se sušilo postepeno, zubi su mesecima ispadali jedan po jedan, a čelo blistavom kožom otkrivalo da je tu blizu kost lobanje. Joahimovo lice je menjajući se iz dana u dan sasvim neprimetno privikavalo okolinu da skoro sasvim zaboravi njegov predrašnji lik. I na tom bolesnom licu pojavio bi se ponekad osmeh. Ali osmeh na licu kostura koji je još samo pokriven tankom stranom kožom, razapet trenućima između života i smrti, — šta je moglo biti bliže od osećanja da se tu smrt već nastanila.

Događalo se da nekoliko dana u godini sa karpatских masiva zastruji u ravnici čist i svež vazduh. Tada bi nestajala mušica koje žive kraj baruština. Komarci bi u ogromnim rojevima napuštali ove predele i odtazili dublje u Panonsku niziju skupljajući se oko dalekih naselja, oko beskrajnih bara u ravnici. Ljudi su ovdje ispod ograna, na početku ravnice, osećali kašnu se ovih nekoliko dana pune zdravljem. Snaga se vraćala. Pravili su odvodne kanale, zidali bedeme i pokušavali da iskoriste svu svoju snagu. U jednom od ovih dana, mirnom jutru, zornjaka se još nije sasvim izgubila sa neba, umro je Joahim Valtazar.

Pokopali su ga rano po podne. A uveče je Simon sedeo na steni iznad provallje, posmatrao svoje još neraskršene njeve i zemlju u ravnici, i osećao se napuštanim. Joahim je zauvek pripao ovoj zemlji, osećao je kako i on polako uranja svojim telom, svojim radom i svojim željama, u to raskršeno i bolesno lice. Pojavio se strah od prostora pred kojim se nalazio. Kao otkinut stajao je daleko izvan doživljaja i zajedničkog života sa svojim bratom. Usred pustoši u koju je došao sa toliko nade. Bio je ovo trenutak kada je prvi put zaželeo da je dete. Osećao je kako ga je vreme odjednom otkinulo i bacilo, smrću brata kojoj se nisu nadali kada su se doseljavali ovamo, od sigurnosti. Kao da je odjednom izgublen u ovom svetu. I kao da se nikada neće vratiti u vreme i prostor do pre nekoliko meseci kada su se još nadali, on i Judita, da će Joahim iznenada odzdraviti, kako se to ponekad dogodi bolesnicima od malarije. Pored neraskršene zemlje i ritova ostalo mu je sada da i u sebi raskrči košmar sastavljen od detinjstva, ljubavi prema bratu, napuštenosti i obaveze Juditi, njenog utrobu u kojoj je već šest meseci nosila dete. Vratio se u ravnici, u naselje, i zatekao Juditu u postelji. Odmara je tamno telo izbrzdano ožiljima od trske široka ramena, normalno savijena, noge sa debealom kožom na tabanima, punom brazgotina od stotina i stotina hvati hodanja u krug oko kuće i u samoj kući. Ona se izdiže na latatki pogleda ga voduškavim očima koje su veoma jako svetlele. Približavao joj se umorno. Činilo mu se da ga Judita svojim bademastim očima, krpunijim no obično, i svetlijim, sažaljeva. Pokušao je da skloni svoj pogled sa njenog lica. Veće se brzo spuštao. I neno ga je prisustvo u ovom mraku dok su vrata bila odskrinuta i kroz njih dopirao krekret žaba — ispunjavalo sve više željom da joj se približi nekom rečju. Nije želeo da pomene Joahima, nije želeo da dozove njegov lik, slušao je njeno disanje. Uzimala je vazduh ujednačeno, udisući ga i izdišući. Onda se polako pomeri. Približi mu se. Oseti njeno čvrsto telo do svojih bedara. Ubratila ga je rukom za rame. Zaustavila je disanje. Očekivao je. Ona je dugo razmišljala kako će ovog trenutka da kaže ono što je nameravala. Glas joj malo zadrti. Njen obli trbuha odjednom se pomeri. Utopio se u Simonovom krilu. Ona ga uhvati za ruku i poridže košulu. Blago mu pritisnu ruku na svoj trbuh.

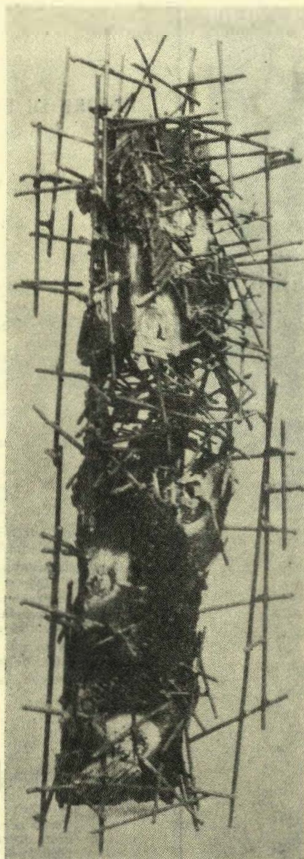
— Pokrenulo se. Oživeo, — reče tiho.

Simon zaista pod svojim grubom šakom oseti kako se njena utroba pomera.

— Kada? — izusti polako i slobodnom rukom uhvati Juditinu glavu, privuče je ramenu.

Ugne mu dodirnuše vrat.

— Danas. Odmah posle, posle...

dušan kopčalić

INSERTI

On pritisnu njene usne još više uz svoj vrat i ne dopusti joj da govori o Joahimovoj smrti. Čutali su dugo. Naposljetku se sada krekret žaba u punoj snazi raznosio po ravnici. Kao da se odbijao od brda nedaleko od njihove kuće i ponovo vraćao. Izenada iz nekog uglja ka njima slete ogromni komarci. Dugo je tankim zujanjem obigravalo njihova tela. Simon zadrti. Činilo mu se da se i miris močvara ponovo vraća. Očekivao je da prestane zulanje komarca koji će se svojim rilicem upiti u jedno od njih. Ali zulanje se udaljvalo sve više. Najzad se više nije čulo.

— Vraćaju se — reče tiho i lakim pokrivačem prekri sebe i Juditu.

Trska u baruština počela je da žuti. Pomerana vstrom krto je šuštal. Između korena u vodi pojavila se pijavice. Ugojene i crne. Hvatala se ribama za trbuh. Otvorenih očiju ribe su gledale u nebo. Ali već mrtve. Mirisalo je na trulu ribu i sveže posečenu trsku. Judita je gaziila zajedno sa Simonom po toj vodi i ostrim

sproom sekla trsku. Veštirim udarcima iskoska bridom šake, otkidala je sa svojih nogu pijavice. Onda su izlazili na sunce. Sunce im je guralo hladne noge. Rane se brzo zaceljavale. Kopali su uske kanale. Voda je polako ali sve više napuštala ovaj kraj. Polahivali se sve češći. Priručili obradene zemlje. Judita je postajala teža i nepokretnija. Uvukla se u njeno telo lenjost neka prijatna lenjost sa kojom bi se pružila na zemlju i podavala suncu. Zemlja i sunce kao da su joj davali snagu. Umoran teško pokretan uveče, Simon se zadovoljno smešio.

Čista, mirna i sušnata jesen, izlutra puna mirisa najraznovrsnijeg umiranja bilja, počela je da obuzima predeo. Što su noći postajale hladnije njihova se tela čvršće dodirivala i kao da su zračila sunce sakupljeno u njima još za vreme leta.

Bošnjak na grobu Joahima Valtazara je već požuteo ali je njegov miris postao toliko snažan da se Simon sa zadovoljstvom, uvek kada je trebalo očistiti travu, oko njezave bavio njime. Začudo Joahim je sve više gubio svoje bolesno lice. Njegova dvočodišnja bolest ustupala je u Simonovim mislima mesto detinjstvu i dečastvu koje su proveli zajedno, vraćala Simonu sasvim zdrav lik. Katkad bi to bila i Joahimova reč, izgovorena tu negde, blizu. Nežno lice, sa jedva primetnim senkama u obrazima ali još zdravo i u smehu pokretalo se pred Simonom. Vreme koje je rasto iznad pustine polako ništene Simonovim trudom počelo je da se uliva u njezave i da ostaje tamo kao lokva sigurnosti iz koje je crpeo sok za svoju krv, za svoj vid i želje. Zemlja je primila oblike Simonovih udova, njegovih snažnih udaraca, trpela ožiljke njegove snage, postajala iz dana u dan sve više njegova.

Februara meseca, zima je bila ledena. Judita rodi sina. Nekoliko žena iz naselja pomogle su Juditi u porođaju. Simon je stajao pred kućom u dubokom snegu. Crtao je vrelim palcem po njemu nekakvu svoju želju. Nekoliko kvadrata i lukove koji su ih spajali. Onda se spusti niz jarugu. Zvače se Joahim, reče sebi, i okrenu se ka kući.

Kada je posle ovog pogledao Juditi u lice učini mu se da se ono smanjilo. Njene su oči bile krpunije no ikada, kao da je pogled odjednom postao zauzet nečim u njoj. Proširao se izvan nje samo kada bi glavu okrenula detetu i privukla ga sići. Nije čuo plač deteta. Žene su kilmale glavom.

— Dete mora da plače, a ne ovako — reče jedna od njih i zavrtje glavom.

Ostale samo klimnuše.

Ženama zaviđala nekakav neobjašnjiv strah od mesta na kojem su se nalazile. Očekivale su da im Judita uputi bar jedan zahvaljan pogled. Pronalazile u njenoj ljubavi prema detetu nepristojno poniranje. Nije ih udostojila ni jednim svojim osmehom, nije ih čak ni primećivala oko sebe.

Jedna po jedna nestajale su iz njihove kuće. U očima im se krio strah i rešenost da više nikad ne zađu u ovaj kraj. A kad su bile već daleko na putu jedna reče:

— Judita je zacelo veštica.

Niko nije pitao kako je došla na tu misao. Okrenuše se samo ka Simonovoj kući i pakosnim pogledom zurile su u mirnu kuću pod snežom. Žena koja je to rekla prekrsti se i promrmlja:

— Nismo morale dolaziti ovamo.

Tako se rodio i počeo da živi, da očekuje proleće, nerazumni mali Joahim Valtazar, sin Simonov i bratić pokojnog Joahima Valtazara.

Dete je isprva gledalo saino majku. Simon zaželeo da se te oči upiju u njega. Primiti da ga, kada bi se za trenutak zadržale na njemu, dečak posmatrao kao stranca. Začas bi se odvojilo od sise, okrenulo glavom ka ocu, posmatrao ga nekoliko trenutaka, možda je imao čak i neko pitanje, onda ponovo, kao da Simon ne treba toliko dugo da postoji za njega, vratio pogled majci, ona bi se nasmejala, a on kao mala životinja pripio se uz sisku vešto i sasvim znalacki prihvatilo je rukama i zauzet od iznemoglosti ulivao u sebe miško. Što je dete dublje zalazilo u san Juditino lice je postajalo sve zadovoljnije.

Izgedalo je kao da su nastala bolja vremena. Simon nije mislio na malariju, nije ga mogla uništiti. Mada su čitave porodice umirale od te bolesti. I svi mrtvi bili su zakopani na uzvišenjima u ravnici. Nekoliko porodica doseljenih iz Španije bilo je skoro uništeno, preostali iz tih porodica, obično stari, što je moćnije brže napuštali su ovaj kraj.

Snažnog Simona ljudi nisu izbegavali. Divili se njegovoj snazi. Međutim, Judita je ostala usamljena jer su je žene izbegavale, postala je čudno razdražljiva. Počela je da slabi. Njena koska kao da je odjednom postala svetlija, u pramenovima

se lepila za vrat. Joahim je doživeo prvo leto. I Judita se malo povratila. Ali sa prvom jeseni koja je počela da se javlja u Joahimovom gtasu ona opet postade sasvim čuljiva. Na samom početku jeseni, jedne večeri kasno, Simon se probudi od nekakvog čudnog šuma u postelji gde je Judita stavala sa dečakom. Očekivao je. Šum se ponavljao. Čak i njen glas postade čujan. On ustade i približi se postelji. Judita se tresla u groznici. Upalio je lampu i primoe je njenom licu. Belo i znojavo lice iznenada ga podseti na Joahima. Sveće pokrivač ga svoje žene. Ona se skupi u postelji. Dete je suvalo mirno. Malarija, šaputao je uplašeni Simon i nije znao šta bi da preduzme. Judita ga je gledala mutnim očima i čutala. On joj stavi ruku na obraz. Pokušala je da se smeši. Iste je reči: „Ništa, proći će to“. Ali te reči su bile samo u njenom grlu.

Simon je počeo da se ljulja. Pokrio je ponovo Juditu i seo kraj njene postelje. Slušao cvokot zuba i glas iz njenog grla koji je spontano izlazio i širio se prostoriom. Izade u noć. Pogleda u nebo i začu cvrčka u blizini kuće u jarku. Nekoliko svitaca spuštao se niz orah kraj kuće. Noć je bila sasvim mirna. Pobeđiće, mislio je, mora da pobedi.

Sutra ujutru Judita je ustala kao i obično. Lice joj je bilo nešto blede i tanje. Koža na čelu sasvim je pudesćala na Joahima, njegovog brata. Ali u toj ženi se još uvek nalazilo toliko snaga da je na nogama dočekala veče. Groznica se uveče nije ponovila. Ipak je Simon od ove noći živeo u strahu. Osluškiavao je noću Juditino disanje. Dečak Joahim udisao je noć punim grudima. Samo da dodde zima, mislio je, Simon i se nestrpljenjem očekivao da orode vreme truljenja, ova jesen. Rojevi komaraca obigravali su kuću. Njihov let je bio uznemiravan hladnim noćima kala bi se pripiljali uz zidove i tu ispod streha u trsci gde bi padali do ispod samih temelja kuće i raširenih krila ostajali mrtvi. Sa zadovoljstvom je posmatrao gomile komaraca ujutru, mrtvih i nemoćnih da se pripnu uz kožu, uz lice.

Bolest se Juditi bar za sada nije vraćala.

— Neće ona umreti od malarije — govorile su starije u naselju. Njihova su lica, kada bi izgovarale ove reči, odjednom postajala suva i zlokobna. Činilo se kao da žale što Judita ostaje živa.

— Kako je samo čudno izgovarala ono „Belzebub“, sećate li se.

Posle ove reči žene su se krstile.

Judita je rede osećala malaksalost u telu. Bili su to slabi napadi koje je krija od Simona. Zнала je da Simon nosi strah. Plašila se da ne sazna za povremenu bolest. Nekad bi se osećala sasvim zdravom. U tim trenucima, ili danima, toliko se podavala jeseni i njenim mirisima da je za izvesno vreme bolest bila i nemoćna. Osećala se sastavljenom deom zemlje iz koje se u nju ulivala trajnost prostora.

S proleće nastadeše kišni dani do kasno u leto. Malarija je opet žestoko počela da obara novopridošlice. Ali u Simonovoj kući više se nije pojavljivala. I strah dopusti.

Jedne večeri komarci su nesnosno zujali i presekali svojim zujanjem tištinu. Mali Joahim spavao je pod kestenom, kraj njezave Judita je radila ručni rad. Simon, malo dalje, pokušavao je da obreže jedan stari orah koji je dočeo da se suši. Kada je bio gotov sa poslom on pride zaspeoom Joahimu. Na vratu, uz samu kucavicu, dečaku se bio pripilbio komarac. Sasvim iskošen i upjen u to mirno dečje telo nije se ni pokrenuo kada ga je Simon grubim palcem pritisnuo. Iz zmečnog insekta poteče krv deteta. Judita je primetila da se nešto događa. Simon je opsovao. Osećao je u prsima još uvek ljavaveto leto insekta i neko zadovoljstvo što ga je baš na takav način uništio.

I opet se u njemu pojavili strah. Posmatrao je miran san deteta i kada je okrenuo glavu ka Juditi u njenim očima spazi pitanje. Klimne samo glavom i okrenu se.

— Malaričar.

— Gospode! — izusti tiho Judita i priđe detetu.

Čuteći unese dete u kuću. Nije se budilo. Pri lampi Simon spazi na njegovom vratu tamnu tačkicu.

Ziveli su dugo vremena u strahu ali Joahima nije obhravala bolest. Dečak se igrao kao i obično. Jurio je jarkovima. Hvatao vodene zmije i trpao ih u nedra. Sitne male zmije koje su palacale svojim nevinim jezicima. Presecale svojim glavama barštine.

Prošla je i druga godina ali malarija više nije zalazila u Simonovu kuću. Judita se obravala. Kada bi samo osećala neprijatnu jezgu pri letanju, ali to se veoma retko događalo. Joahim je rastao. Bio je to zdrav i snažan dečak. Nje se obzirao na ujeđe komaraca. Možda je čudno, ali ponekad je sa zadovoljstvom posmatrao kako mu se upijaju u krv.